

Bratislavské právnické fórum 2019 I.

Správa z konania sekcie rímskeho a kánonického práva

Etablovaná medzinárodná vedecká konferencia „Bratislavské právnické fórum 2019“, ktorú už tradične organizuje Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, tentoraz prebiehala v dňoch 14.–15. februára 2019. Prvý deň rokovaní bol venovaný plenárnemu zasadnutiu v Aule Univerzity Komenského. Podujatie sa konalo pod záštitou predsedníčky Najvyššieho súdu SR JUDr. Daniely Švecovej a predsedu Najvyššieho súdu ČR prof. JUDr. Pavla Šamála, Ph.D. Účastníci panelu sa pokúsili o hlbšiu definíciu záruk nezávislosti sudcu a súdnej moci ako takej. Vo večerných hodinách sa konala slávnostná recepcia v reprezentatívnych priestoroch tzv. „starej“ Národnej rady, kde pri dobrom jedle, víne a hudbe excelentného sláčikového kvarteta sa zišli pri plodnej debate aj viacerí účastníci našej sekcie.

Samotná sekcia rímskeho a kánonického práva sa konala nasledujúci deň, v piatok 15. februára 2019 v Učebni Imricha Karvaša na Právnickej fakulte Univerzity Komenského. Nosnou témou sekcie bolo „Zmierňovanie tvrdosti práva v rímskom honorárnom a kánonickom práve“. Na úvod účastníkov srdečne privítal odborný garant sekcie doc. JUDr. Matúš Nemeč, Ph.D. Vyjadril radosť nad väčším počtom účastníkov, čo podľa neho predznamenáva životaschopnosť nášho odboru a jeho budúcu perspektívu. Následne si účastníci konferencie minútou ticha pietne uctili pamiatku nedávno zosnulej pani doc. JUDr. Renáty Veselej, Ph.D.

Slovo odovzdal moderátorovi prvého bloku, doc. JCDr. PaedDr. Róbertovi Brtkovi, CSc., ktorý uviedol doc. JUDr. Pavla Saláka jr., Ph.D., (Masarykova Univerzita v Brne, Právnická fakulta). Pán docent vystúpil s témou „Vojenský testament jako ochrana před tvrdostí práva“. Vo svojom podnetnom príspevku poukázal na to, že opodstatnenosť testamentu vojaka nebola podložená len samotným nebezpečenstvom blízkosti smrti. Keďže sa tento inštitút začal rozvíjať až v období raného principátu, nemalý vplyv na jeho zavedenie malo rodinné zákonodarstvo cisára Augusta, ktoré malo dopad aj na vzťahy vo sfére dedičského práva. Veľkú rolu v tomto rámci zohrávalo aj vytvorenie profesionálnej armády a silné priateľské zväzky medzi kamarátmi vo vojsku, ktorí boli nezriedka určovaní za dediča dotknutého poručiteľa.

Ďalším prednášajúcim bol doc. JUDr. Matúš Nemeč, Ph.D., (Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta), ktorý hlbšie analyzoval tému „Teoreticko-právneho poňatia dišpenzu a jeho uplatňovania v kánonickom práve“. Hneď v úvode poukázal na jeho grécky ekvivalent *oiconomia*, čo v preklade predstavuje „vyvažovanie“. Preto dišpenz možno kvalifikovať ako nástroj miernosti, ktorý má vyvažovať tvrdosť zákona. Následne účastníkov

previedol mimoriadne pútavým výkladom o dejinách a uplatňovaní tohto inštitútu. Upozornil na to, že jeho používanie siaha až do 3. storočia po Kristovi, no rovnako dôkladne vysvetlil prístupy Iva z Chartres (milosrdenstvo pred tvrdosťou), Graciána a Tomáša Akvinského k problematike dišpenzu, čo zakončil poukázaním na učenie II. Vatikánskeho koncilu, ktorý výrazne modifikoval jeho doterajšie chápanie. Následne dišpenz rozdelil do vnútornej a vonkajšej sféry a bližšie charakterizoval tri nosné situácie jeho použitia.

Po zaslúženom potlesku vystúpila JUDr. ICLic. Mgr. Veronika Pétiová (Univerzita Komenského v Bratislave, Rímskokatolícka cyrilometodská teologická fakulta) s bezprostredne nadväzujúcou témou „Milosť rozviazania nesviatostného manželstva *in favorem fidei*“. Vo svojom impresívnom príspevku dôkladne vykreslila procesnoprávnu stránku aplikácie tohto inštitútu pred kúriou diecézneho biskupa i pápežskými inštitúciami. V rámci historickoprávneho exkurzu podotkla, že samotný inštitút predstavuje novum 20. storočia. Veď posvätné officium vydalo k tejto problematike prvú smernicu až v roku 1934, ktorú následne rozpracovala inštrukcia Kongregácie pre náuku viery *Ut unum est*. V ďalšej časti sa venovala samotnému podaniu žiadosti o rozviazanie manželstva, jej náležitosti, vrátane analýzy procesného postupu v rámci Kongregácie pre náuku viery. Svoj príspevok obohatila štatistikou, že Svätá stolica rieši vyše 700 takýchto prípadov ročne, pričom celých 60% z tohto počtu predstavujú veriaci z USA. Bratislavský metropolitný tribunál doteraz riešil celkovo 13 podobných žiadostí.

Po tejto zaujímavej vložke z odbornej praxe nasledoval excelentný a nanajvýš inovatívny príspevok JUDr. Adama Csukása (Univerzita Karlova, Právnická fakulta), ktorý sa zaoberal témou „Právnej flexibility Českobratskej cirkvi evanjelickej“. Prednášajúci vychádzal z hypotézy anglosaských autorov, podľa ktorej právne poriadky všetkých kresťanských cirkví sú založené na rovnakých princípoch. Medzi jeden z nich zaradil aj princíp uvoľňovania noriem (*relaxation of norms*). Autor však konštatoval, že právna flexibilita má v práve výraznejší potenciál ako samotné zmiernovanie tvrdosti jednotlivých inštitútov. Na základe dôkladnej komparácie kánonického a evanjelického práva dospel k presvedčivej klasifikácii, podľa ktorej medzi nástroje právnej flexibility Českobratskej cirkvi patrí jednak flexibilná slovná zásoba (napr. *nisi* – leč; *dumoda* – len keď, *periculum* – v nebezpečenstve), flexibilné právne inštitúty (*favor* – priazeň, *exemptio* – výnimka, *privilegium* – výsada, dišpenzácia) a napokon flexibilný prístup k realizácii práva, ktorý sa však v evanjelickej cirkvi dosiaľ nevyvinuli na rozdiel od kánonickoprávnej epikie.

Na predchádzajúcich rečníkov brilantne a s gráciou nadviazal doc. JCDr. PaedDr. Róbert Brtko, CSc., (Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta), ktorý sa venoval špecifickým problémom kánonického manželského práva v príspevku s názvom „Dišpenz od božieho zákona manželskej nerozlučiteľnosti podľa kánonického práva: hmotnoprávny pohľad“. Vo svojej reči zdôraznil, že dišpenz možno udeliť len voči ľudským, nie božským zákonom. Pápež, ako boží vikár, však môže rozviazať manželstvo v prospech viery (*potestas vicaria*). Pútavo rozobral tri základné druhy manželstiev, ktoré možno rozlúčiť (nekonzumované manželstvo, Pavlovo a Petrovo privilegium). Popri tom zároveň poukázal na stredovekú – univerzitnú – diskusiu, či manželstvo možno pokladať za konsenzuálny kontrakt (uzavretý súhlasom) alebo jeho reálny ekvivalent (uzavretý naplnením).

Po plodnej diskusii k predneseným príspevkom a krátkej prestávke na občerstvenie vystúpil vzácny zahraničný hosť Dr. hab. Łukasz Marzec (Jagellonská univerzita v Krakove, Fakulta práva a verejnej správy) s príspevkom na tému „Prétori ako neformálni

tvorcovia práva a vplyv ich činnosti na anglické právo“, čo bolo o to viac symbolickejšie, že ho predniesol v anglickom jazyku. S nesmiernym zápalom poukázal na viaceré zásahy prétorov v oblasti záväzkového práva, čo následne komparoval s vybranými princípmi anglického práva, osobitne sa usiloval nájsť prvky rímskoprávnej doktríny v známom rozsudku *B. & C. Builders Ltd. v. Rees* z roku 1965.

Po predmetnom vystúpení sa k manželskému kánonickému právu opäť vrátila Mgr. Dominika Veselá (Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta) s relatívne všeobecnou témou „Manželstvo v kánonickom práve“, čo však vôbec nebolo na ťarchu vedeckosti jej vystúpenia. Predstavila nielen veľmi peknú sumarizáciu načrtnutých nuansí, no zároveň ich obohatila o historickoprávny pohľad. Pregnantne komparovala ustanovenia Kódexu kánonického práva z roku 1917 a 1983, pričom sa pokúsila o vyzdvihnutie najpodstatnejších zmien, ktoré inštitút manželstva zaznamenal v oboch kódexoch.

Vysoká vedecká úroveň, živý rečnícky talent a uchvátení poslucháči: to bolo známim, že sa slova ujal JUDr. Jan Šejdl, Ph.D., (Západočeská univerzita v Plzni, Právnická fakulta) na tému „*Servitutes et iudicium per formulas*“. Zamerail sa v ňom na spôsoby ochrany služobnosti v legisakčnom a formulovom procese. Pripomenul, že pri služobnostiach nebolo možné uplatniť mechanizmus vindikácie a kontravindikácie, ktorý bol typický pre legisakčný proces, keďže v danom prípade nikto nenamietal skutočnosť, že slúžiaci pozemok nepatril jeho vlastníčkovi. Ohradzujúc sa autoritou prof. Capogrossiho dospel k záveru, že osoba vlastníka služobného pozemku sa musela zrejme brániť negácii vindikácie služobnosti.

Krátky exkurz do trestného práva podnikli nasledujúce dve príspevky. Prvým z nich predstavovalo vystúpenie JUDr. Martina Gregora (Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta) na tému „Zmierňovania tvrdosti v rímskom trestnom práve so zreteľom na zánik trestnosti a zánik trestov“. Bližšie sa pritom zamerail na udeľovanie amnestie a milosti v antickom Ríme. Poukázal na diferencie medzi realizáciou týchto inštitútov v období rímskej republiky a v cisárskej ére. Popri udeľovaní amnestie pred začatím trestného vyšetrovania sa zamerail najmä na dôkladnú analýzu inštitútu „návratu do pôvodného stavu“, teda tzv. rehabilitácie osôb, ktoré boli odsúdené na výkon trestu vyhnanstva alebo práci v baniach.

Po ňom si auditórium vypočulo tému z kánonického trestného práva, ktorú prezentoval JCDr. JUDr. Jozef Kemp, Ph.D., (Univerzita Komenského v Bratislave, Rímskokatolícka cyrilometodská teologická fakulta). Názov jeho príspevku znel: „Zmierňovanie tvrdosti práva v trestnom kánonickom práve“. Vo svojom vystúpení dômyselne komparoval viaceré inštitúty trestného práva Katolíckej cirkvi a trestného práva Slovenskej republiky, napríklad okolností vylučujúce trestnú zodpovednosť, vplyv poľahčujúcich okolností, možnosti odkladu výkonu trestu a mnohé ďalšie. Dospel pritom k záveru, že v prípade potrestania páchatel'a trestného činu zo strany svetskej vrchnosti, by z morálneho a pedagogického hľadiska nebolo správne, aby danú osobu zaťažovala aj cirkev svojimi trestami.

Po bohatom obede, ktorý spríjemňovala plynulá diskusia, vystúpil Mgr. Ján Šurkala, Ph.D., (Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta) s témou „Prétorská normotvorba ako nástroj dosiahnutia zrovnoprávnenia subjektov právnych vzťahov“. V rámci svojho prednesu predostrel hypotézu, že prétor sa usiloval predovšetkým o dosiahnutie rovnosti medzi jednotlivými subjektmi, pričom jeho činnosť smerovala k zjednoteniu ich procesného postavenia na spoločnej báze. Tento názor podoprel bohatými odkazmi

na kauzistické príklady z diel rímskych právnikov. Svoje vystúpenie zavŕšil podnetnou úvahou, že kým súčasné právo reaguje na komplexnosť spoločenských vzťahov legislatívnou smršťou, metodologický postup préтора umožňoval odchýliť sa od platného práva v prospech spravodlivosti na menej formálnom základe.

Posledným rečníkom sekcie bol Mgr. Matej Mlkvý, PhD. LL.M., (Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta). Predniesol vynikajúci príspevok o „Prostriedkoch zmierňovania tvrdosti rímskeho práva u glosátorov a komentátorov“. S mimoriadnou erudovanosťou oboznámil poslucháčov s kolíziou medzi požiadavkami aequity a platným právom z hľadiska náuky týchto dvoch právnických škôl. Svoju pozornosť zamerlal na analýzu konštitúcie cisára Konštantína (C. 3, 1, 8), ktorú glosátori pokladali za metodologický základ odvodzovania prednosti aequity pred striktným právom, čo však vystupujúci ihneď konfrontoval s ďalšími fragmentmi z Justiniánskej kodifikácie. Na konci svojho vystúpenia dodal, že každý normatívny systém je v zásade imúnny voči zmenám, čo dáva podnet pre vznik alternatívnej sústavy, ktorá postupne modifikuje a zmierňuje tvrdosť nastoleného formálneho právneho stavu (napr. prétor v Ríme, lord kancelár v Anglicku a pod.).

Týmto príspevkom bolo rokovanie síce zavŕšené, no diskusia nad ďalšími zásadnými otázkami rímskeho práva, ktoré vyplývali z tém načrtnutých v rámci konferencie, pokračovala následne v priestoroch Katedry v neformálnom duchu. Cieľ konferencie, spočívajúci v priateľskej výmene poznatkov, bol naplnený. Viaceré príspevky poukázali na bohatstvo prostriedkov zmierňovania tvrdosti zákona v rímskom a kánonickom práve, pričom dokázali aplikabilitu týchto dejinných skúseností aj na súčasný právny stav.

S potešením možno konštatovať, že sa sekcie zúčastnili aj viacerí pasívni účastníci, konkrétne prof. JUDr. Jozef Klimko, DrSc., (Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta), ktorý sa aktívne zapájal aj do diskusií, ďalej JUDr. Andrej Beleš, PhD., z hosťujúcej inštitúcie a Dominik Macek, pomocná vedecká sila na Katedre právnych dejín Právnickej fakulty Univerzity Karlovy. Jednotlivé príspevky prednesené na konferencii budú publikované v elektronickom zborníku.

Martin Gregor

doi: 10.14712/2464689X.2019.24